

10. Kaupunginarkisto

Henkilökunta. Vakinaisen henkilökunnan kokoonpanossa ei toimintavuoden 1958 aikana tapahtunut muutoksia. Kaupunginarkistonhoitajana oli siten edelleen fil. maist. Ragnar Rosén — jolle Tasavallan Presidentti 27. 5. 1958 soi professorin arvonimen — arkistonhoitajina fil. tri Sylvi Möller ja fil. kand. Orvo Pyykkö, amanuenssina fil. maist. Sirkka Impola (o.s. Lindstedt), toimistonhoitajana neiti Aino Soura ja vahtimestarina herra Eino Parkkali. Tp. arkistoapulaisina olivat fil. kand. Kalevi Heikkilä (1. 1.—31. 1.), fil. maist. Heikki Impola (1. 2.—31. 5.), fil. maist. Timo Tenhola (1. 6.—31. 8.), fil. kand. Gustav Danielsson (1. 9.—30. 9. ja 1. 11. — 31. 12.) ja hum. kand. Markku Järvinen (1. 10.—31. 10.). Amanuenssi Sirkka Impolan ollessa 1. 9.—31. 10. virkavapaana suorittaakseen loppuun täydelliseen arkistotutkintoon liittyvän pakollisen harjoittelun valtionarkistossa hänen sijaisenaan oli ensin Tenhola ja sitten Danielsson. Toimistohenkilökunnan kesälomasijaisena oli 1. 6.—31. 8. yliopp. Pekka Pesonen. Saatuaan ajaksi 5. 5.—17. 5. palkallista virkalomaa ja osaksi käyttäen kesälomaansa arkistonhoitaja Pyykkö omalla kustannuksellaan teki lähes kuukauden kestäneen opintomatkan, jonka aikana hän Tanskassa, Norjassa ja Ruotsissa perehtyi useiden tieteellisten ja virka-arkistojen tehtäviin ja toimintaan. Ruotsiin 10. 2.—15. 2. tekemänsä virkamatkan aikana kaupunginarkistonhoitaja Rosén ensi sijassa jatkoi Helsingin kaupunginalueen kehitystä koskevia tutkimuksiaan sekä lisäksi tutustui vastikään valmistuneeseen, rakennusteknillisesti mielenkiintoiseen Västeråsin kaupunginarkistoon ja samassa kaupungissa olevaan, esikuvallisesti hoidettuun suuren teollisuusyhtymän arkistoon; monia herätteitä antoi myöskin saman matkan aikana järjestetty tilaisuus perehtyä Ruotsin kaupunkiliiton toimesta tekeillä olevaan kaupunkikuntien asiakirjojen yleiseen järjestämis- ja arkistointisuunnitelmaan.

Toimisto- ja arkistotilat. Kaupunginarkiston käytössä olivat koko vuoden Tempeliaukion kalliosuojat sekä vuokratilat taloissa Runeberginkatu 10 ja Mäkelänkatu 107. Kaupunginhallituksen suostumuksella kiinteistölautakunta 1. 9. 1958 lukien viiden vuoden ajaksi lisäksi vuokrasi kaupunginarkistoa varten 670 m²:n laajuinen, Jääkärintie 8:ssa sijaitsevan maanalaisen tilan, johon melkoisen tyydyttävästi voidaan sijoittaa n. 2 500—2 800 hyllymetriä asiakirjoja. Tämä uusi arkistovarasto, jossa valaistuslaitteiden asennus ja hyllyjen pystyttäminen saatiin valmiiksi vuoden loppuun mennessä, kävi välttämättömäksi toisaalta sosiaalivirastotalohankkeen viivästyksen vuoksi, toisaalta siksi, että ainakin osa Tempeliaukion kalliosuojasta lähiaikoina on tyhjennettävä asiakirjoista ja luovutettava käytettäväksi muihin tarkoituksiin. Tempeliaukion tilojen menettämisen vuoksi ei Jääkärintien varaston avulla saavutettu niin suurta helpotusta virastojen arkistojen yleiseen sijoituspulmaan kuin olisi ollut toivottavaa, mutta joka tapauksessa kävi mahdolliseksi helpottaa tilannetta siellä, missä se oli pahin, nimittäin rahatoimiston, maistraatin, raastuvanoikeuden ja eräiden sairaaloiden arkistojen osalta. Tunnettuahan on, että Senaatintorin ja Pohjois-Esplanadin väliset virastotalokorttelit, joissa mm. juuri rahatoimisto, maistraatti ja raastuvanoikeus toimivat, paloturvallisuuden kannalta nykyään kuuluvat kaupungin huonoimpiin, ja mitä erityisesti niissä oleviin virka-arkistoihin tulee, on ne kauttaaltaan sijoitettu siten, että palovaaran uhatessa minkäänlainen järjestelmällinen pelastustoiminta niihin nähden ei ole mahdollinen. Kutakuinkin samassa asemassa ovat Marian ja Kivelän sairaalain arkistot. Tähän erittäin huolestuttavaan ja myöskin arkistolainsäädännön säännösten vastaiseen tilanteeseen on nyt saatavissa ainakin osittainen parannus, kun — eräiden sisäisten siirtojen tultua suoritetuiksi Jääkärintie-

dun arkistoon — rahatoimiston, maistraatin ja raastuvanoikeuden asiakirjoja voidaan vastaanottaa kaupunginarkiston nykyään turvallisimpaan ja keskeisimpään, Runeberginkadun 10:ssä sijaitsevaan arkistotilaan. Sairaaloiden arkistot tullaan keskittämään Jääkärinkatu 8:aan.

Toiminta kunnallisena keskusarkistoviranomaisena

Esityksiä tehtiin kertomusvuoden aikana kaupunginhallitukselle asioista, jotka koskivat: kaupunginarkistonhoitajan virkamatkaa Ruotsiin, eräiden asiakirjojen hävittämistä, Jääkärikadun 8:n arkistotilojen sisustamista ja kunnostamista; lisäksi tehtiin kiinteistöviraston talo-osastolle esitys uusien arkistotilojen vuokraamisesta.

Lausuntoja annettiin kaupunginhallitukselle seuraavista asioista: Merkkivalmistamo A. Oelkerin ja Kustantamo Kuvataiteen anomuksista kaupungin vaakunan käyttämisestä, kahden kaupunginarkiston viranhaltijan virkaloma-anomuksesta, raastuvanoikeuden arkistotilojen käytöstä sekä sairaanhoitajakoulun historiikin laatimisesta. Muille kaupungin viranomaisille annettiin lausuntoja, jotka koskivat Malmin sairaalan ja rakennusviraston arkistojen hoidon järjestämistä, kaupunginarkiston kesälomasijaisten määrää ja palkkoja sekä uuden sosiaalivirastotalon tilojen käytön suunnittelua.

Suomen Kaupunkiliiton pyynnöstä kaupunginarkistonhoitaja 20. 2. esitti henkilökoh-taisen lausunnon erästä valtion heraldisen toimikunnan laatimasta, liitolle lausuntoa var-ten lähetetystä ehdotuksesta vaakunoiden suojelua tarkoittavaksi lainsäädännöksi.

Tarkastukset ja neuvonta. Johtosäännön 11 §:n nojalla kaikissa virastojen ja laitosten arkistoissa suoritettun tarkastuskierroksen tultua edellisen toimintavuoden loppuun mennessä tällä kertaa suoritetuksi ei rutiiniluontoisia tarkastuksia toimitettu v:n 1958 aikana. Silmälläpitäen sitä tarpeettomiksi katsottujen asiakirjojen välitöntä tai määräajan kulut-tua toimitettavaa hävittämistä, joka kunnallisissa arkistoissa tietyin edellytyksin on käy-nyt mahdolliseksi sisäasiainministeriön 13. 9. 1956 tekemän päätöksen nojalla, suoritettiin kuitenkin uusia käyntejä seuraavien kunnallisten elinten, virastojen ja laitosten arkistois-sa: kaupunginvaltuusto, kaupunginhallitus ja sen alaiset toimikunnat, kaupunginkanslia, järjestelytoimisto, asiamiestoimisto, rahatoimisto, tilastotoimisto, hankintatoimisto, revi-siolaitos, verovirasto, palkkalautakunnan toimisto, kiinteistövirasto, palolaitos, työnväli-tystoimisto, työllisyys-, ammattioppilas- ja holhouslautakunnat, oikeusaputoimisto, rait-tiuslautakunta, väkijuomaliikkeen tarkastaja, nuorisotoimisto, urheilu- ja retkeilytoimisto, kaupunginkirjasto, kaupunginmuseo, musiikkilautakunnan, majoituslautakunnan ja väes-tönsuojelulautakunnan toimistot, rakennustarkastustoimisto, kunnallinen keskusvaali-lautakunta, asutuslautakunta, konepaja-, aloite- ja työturvallisuustoimikunnat, huoneen-vuokratoimisto, polttoainepäällikön toimisto, ulosottolaitos ja kaupunginviskaalinvirasto. Näiden käyntien yhteydessä tehtyjen havaintojen ja käytyjen neuvottelujen jälkeen laa-dittiin sittemmin yksityiskohtainen, asiakirjojen hävittämistä koskeva ehdotus, jonka kaupunginvaltuusto 18. 6. 1958 hyväksyi. Lukuisia käyntejä ja neuvotteluja on myös käyty sellaisissa virastoissa ja laitoksissa, joissa paraikaa suoritetaan arkistojen järjestä-mistöitä, ja samoin on vastuunalaisille arkistonhoitajille järjestetty tutustumis- ja neu-vottelukäyntejä kaupunginarkistossa. Arkistotilojen tarkoituksenmukaista järjestämistä ja sisustamista koskevia neuvotteluja on käyty mm. sosiaalivirastotalosta, Meritullinka-dun virastotalosta, Malmin sairaalasta ja Kustaankartanon vanhainkodista. Ohjaus- ja neuvontatoimintaan ovat läheisesti liittyneet ne arkistonhoitoa koskeneet luennot, jotka kaupunginarkistonhoitaja on pitänyt kunnallishallinnollisten kurssien yhteydessä. Sai-raalan arkistopulmia käsitellyt ns. sairaskertomusaineiston mikrofilmauskomitea, jonka mietintö valmistui syksyllä 1958 ja jossa myös kaupunginarkisto oli edustettuna, voi melkoisessa määrin käyttää hyväkseen arkistolta saamaansa tietoaineistoa.

Virastoissa ja laitoksissa tapahtuvan arkistojen järjestämistyön osalta vihdoin on mai-nittava, että vuoden 1958 aikana tällaista työtä suorittamaan ensimmäisen kerran kiinni-tettiin sellaisia henkilöitä, jotka jo ennen työhön ryhtymistään ovat kaupunginarkistossa perehtyneet yleiseen kunnalliseen arkistonhoitoon. Rahatoimiston laajaa ja vaikeasti hal-littavaa arkistoa järjestämään toimisto näet elokuun alusta lukien palkkasi maisteri Heikki Impolan, ja vesilaitoksen arkistossa vastaavanlaista työtä marraskuun alusta läh-tien ryhtyi suorittamaan hum. kand. Markku Järvinen. Kummassakin paikassa työ suori-tetaan kaupunginarkiston valvonnan ja ohjauksen alaisena.

Toiminta asiakirjavarikkona ja tutkimuslaitoksena

Asiakirjasiirot ja arkiston kasvu. Asiakirjoja siirsivät kaupunginarkistoon kertomusvuonna seuraavat virastot, laitokset ja virkamiehet: kaupunginkanslia; rahatoimisto; tilastotoimisto; kiinteistöviraston kaupunkimittausosasto; rakennusviraston puhtaana-pito-osasto; sähkölaitos; liikennelaitos; Marian sairaala; huoltovirasto; sätensuojeluviraston lastenhuolto- sekä äitiysavustus- ja perhelisätoimistot; työnvälitystoimisto; kaupunginorkesteri; työnvälitystoimiston ohjesääntökomitea; sosiaalisten apurahojen jakokomitea; lasten kesävirkestystoiminnan järjestämiskomitea; liikennejärjestyksen suunnittelukomitea; sekä liikennesääntö- ja raitiovaunusääntöehdotusten tarkistamis-komitean sihteeri. Asiakirjoja lahjoittivat professori M. Heikinheimo ja Svenska Cellu-losa AB. (Sundsvall). Kaupunginhallituksen pöytäkirjat vuosilta 1931—46 sekä eräät Helsingin seurakunnan kirkonkirjat on mikrofilmattu. Kaikkiaan uutta arkistoinaistoa toimintavuoden aikana kertyi n. 90 hyllymetriä.

Sisäiseen toimintaan kuuluvat asiat. Virastoista ja laitoksista vastaanotetut asiakirja-leveranssit tarkastettiin luovutusluetteloihin vertaamalla sekä sijoitettiin paikoilleen. Kai-kissa varastoissa jatkettiin asiakirjojen yleistä kunnostamista ja uudelleenkansiointia.

Mm. seuraavat arkistot tai asiakirjasarjat järjestettiin osittain tai kokonaan: maistraa-tille saapuneet asiakirjat (työ jatkuu); kaupunginvaltuuston, rahatoimikamarin ja kau-punginhallituksen sitomattomat asiakirjat (työ jatkuu); rahatoimisto; kaasulaitos; säh-kölaitos; palolaitos; tilastotoimisto; työnvälitystoimisto; kansanravintohallitus; elin-tarvettoimisto; keskuskeittola; työväenasiaain lautakunta; kunnallisten työväenasuntojen hallintolautakunta; sosiaalilautakunta; lastentarhat; Sjötorpin koulukoti; II kaupungin-voudin konttori; vuokralautakunta; raitiuslautakunta; lastensuojelulautakunta (työ jatkuu); satamalaitos (työ jatkuu); Suomen Kaupunkiliiton toimesta ensimmäisen maail-mansodan aikana perustetut sotasairaalat; Ab. Malm Kalksandtegelbruk Oy.; Ab. Park-stad — Vanda — Puistokylä Oy.; Hertonäs Gods Ab.; useat ns. pikkukokoelmat. Osa edellämainitusta työstä on ollut välttämätöntä tulevaa tarpeettomien asiakirjojen hävittä-mistä silmälläpitäen. — Helsingin kaupungille tärkeitä omistusoikeudellisia selvittelyjä silmälläpitäen jatkettiin eri arkistoissa olevan lähdeaineiston läpikäyntiä ja osittaista jäl-jentämistä.

Juoksevien asioiden hoitamista varten viranomaisille ja yksityisille tarpeellisten selvi-tysten ja todistusten lisäksi ovat v. 1958 myöskin eräiltä ulkomaisilta tietojen tarvitsijoilta saapuneet, osaksi Helsingin taloushistoriaa, osaksi henkilö- ja sotahistoriaa koskeneet tiedustelut aiheuttaneet melkoisen laajaa tutkimus- ja selvittelytyötä.

Käsikirjasto. Tavanmukaista luettelointia jatkettiin. Painotuotteita lahjoittivat vuo-den aikana: Rigsarkivet, Köbenhavn; Erhvervsarkivet, Århus; Riksarkivet, Stockholm; Universitetsbiblioteket, Lund; Stockholms stadsarkiv; Suomalainen Tiedeakatemia; Hel-singin toinen lyseo; Liikemiesten kauppaopisto; Eläintieteellinen korkeakoulu; Suomen Historiallinen Seura; Suomen Sukututkimusseura; Suomen Punainen Risti; Helsinki-Seura; Kustaankartanon vanhainkoti; rouva Katarina Ilves; professori G. Soininen; ja kaupunginarkistonhoitaja R. Rosén. Kaikkiaan kirjastoa lahjoitusten, vaihtojen ja osto-jen kautta kartutettiin 688 niteellä.

Kirjeenvaihto ja arkiston käyttö. Saapuneita kirjeitä diarioitiin 179 (ed. vuonna 158) ja lähetettyjä 82 (61). Jäljennöksiä, todistuksia ja kirjallisia selvityksiä annettiin 62 (104). Virastoille ja yksityisille puhelimitse annetuista selvityksistä ja tiedoista ei ole pidetty luet-teloa. Tutkijain käyntejä merkittiin toimistossa 88 (155) ja Temppeliaukion arkistossa 69 (87); Mäkelänkadun arkistossa niitä oli n. 10. Asiakirjoja on eri virastoille annettu lai-naksi 112 (160) yksikköä.

Tulot ja menot. Kaupunginarkiston tulot, jotka käsittävät vain annetuista todistuk-sista ym. kertyvät lunastusmaksut, nousivat 1 205 mk:aan (3 320 mk) sekä menot, niihin luettuina myöskin tilitysvuokrat, olivat 14 362 304 mk (12 550 773 mk). Uudishankintoi-hin ja korjauksiin arkistolle lisäksi vuoden varrella myönnettiin yhteensä 56 312 mk ylei-sistä kalustonhankintamäärärahoista sekä vastavuokratun Jääkärinkadun arkistovaras-ton sähköasennustöiden suorittamiseen kiinteistölautakunnan käytettäväksi 320 000 mk kaupunginhallituksen yleisistä käyttövaroista.